

- істотне підвищення рівня залучення в економіку науково-технічного потенціалу;
- створення гармонізованої розгалуженої системи елементів інноваційної інфраструктури (технопарки, спеціальні економічні зони, наукові парки тощо);
- створення дієвих державних економічних програм заохочення розвитку венчурного бізнесу.

3.2. Напрями законодавчої політики держави у сфері фінансування інноваційної діяльності

У сучасних умовах формування інноваційної системи України — найважливіша потреба суспільства¹, яка включає не тільки розробку законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері інновацій, а й побудову економічних, правових і організаційних механізмів, які б дозволили реалізувати інноваційні продукти. Серед цих механізмів важливе місце посідає ефективна і доцільна інвестиційна підтримка реалізації інновацій (інноваційного продукту, інноваційної продукції).

Інноваційний продукт — це результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає таким вимогам: 1) він є реалізацією (впровадженням) об'єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, селекційного досягнення тощо), на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідо-

¹ Див.: Про інноваційну діяльність [Текст] : Закон України від 04.07.2002 №40-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – №36. – Ст. 266; Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні [Текст] : Закон України від 08.09.2011 №3715-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – №19–20. – Ст. 166; Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [Текст] : Закон України від 23.03.2000 №1602-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – №25. – Ст. 195; Про наукову і науково-технічну діяльність [Текст] : Закон України від 13.12.1991 №1977-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – №12. – Ст. 165; Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки [Текст] : Закон України від 11.07.2001 №2623-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – №48. – Ст. 253 та інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини у цій сфері.

цтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів; 2) розробка продукту підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень; 3) в Україні цей продукт вироблено (буде вироблено) вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є конкурентоспроможним і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

Інноваційна продукція — це нові конкурентоспроможні товари чи послуги, що відповідають таким вимогам: 1) є результатом виконання інноваційного проекту; 2) така продукція виробляється (буде вироблена) в Україні вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншою аналогічною продукцією, представленою на ринку, є конкурентоспроможною і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

Інновації вимагають сприятливого соціально-економічного середовища, яке передбачає тривалі горизонти планування і високі темпи економічного зростання. Відсутність зазначених ознак інноваційного середовища здатна загальмувати будь-які навіть самі передові інноваційні рішення.

У процесі організації, безпосереднього здійснення інноваційної діяльності та контролю за дотриманням її суб'єктами вимог чинного законодавства складається особливий різновид господарських відносин — інноваційні відносини, що, як правило, регулюються актами законодавства різної юридичної сили та договорами.

Учасниками інноваційних відносин є: 1) суб'єкти інноваційної діяльності — фізичні та/або юридичні особи — як резиденти, так і нерезиденти, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних технологій; 2) органи (організації), наділені управлінсько-контрольними повноваженнями у сфері такої діяльності; 3) особи, що належать до інноваційної інфраструктури; 4) споживачі інноваційної продукції.

Основними джерелами фінансування інноваційної структури в Україні є: вклади учасників; бюджетне фінансування за умови виконання державного замовлення; кредити банків; інвестиції, в тому числі іноземні; прибуток від підприємницької діяльності інноваційної структури; випуск в обіг цінних паперів.

Державне фінансування досліджень і розробок повинно бути автоматично прив'язано до галузей і секторів економіки, які згодом можуть впровадити отримані інновації. При цьому без забезпечення адресного характеру інновацій існує ймовірність, що вони залишаться незатребуваними, а відсутність потенційного споживача інновацій означає, що їх нікому буде впроваджувати.

Відповідальність за стан інноваційного розвитку України покладатиметься на органи державного регулювання (організації), які наділені управлінсько-контрольними повноваженнями у сфері інноваційної діяльності.

До цих органів відповідно до розділу II Закону «Про інноваційну діяльність» (далі — Закон) належать: Верховна Рада України, яка визначає єдину державну політику у сфері інноваційної діяльності і здійснює повноваження, визначені ст. 7 цього Закону¹, а саме: створює законодавчу базу для сфери інноваційної діяльності; затверджує пріоритетні напрями інноваційної діяльності як окрему загальнодержавну програму, або у складі Програми діяльності Кабінету Міністрів України, загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального розвитку, охорони довкілля; в межах Державного бюджету України визначає обсяг асигнувань для фінансової підтримки інноваційної діяльності.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим (далі — АРК), обласні і районні ради затверджують регіональні інноваційні програми, що кредитуються з бюджетів відповідно АРК, обласних і районних бюджетів; визначають кошти бюджету АРК, обласних і районних бюджетів для фінансової підтримки регіональних інноваційних програм; контролюють фінансування регіональних інноваційних програм за кошти бюджету АРК, обласних і районних бюджетів.

Представницькі органи місцевого самоврядування — сільські, селищні, міські ради відповідно до їх компетенції: затверджують місцеві інноваційні програми; визначають кошти місцевих бюджетів для фінансової підтримки місцевих інноваційних програм; створюють комунальні інноваційні фінансово-кредитні установи для фінансової підтримки місцевих інноваційних програм за кошти місцевих бюджетів,

¹ Про інноваційну діяльність [Текст] : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // Відом. Верхов. Ради України. — 2002. — № 36. — Ст. 266.

затверджують їх статuti чи положення про них, підпорядковують їх своїм виконавчим органам; доручають своїм виконавчим органам фінансування місцевих інноваційних програм за рахунок коштів місцевого бюджету через державні інноваційні фінансово-кредитні установи або через комунальні інноваційні фінансово-кредитні установи; затверджують порядок формування і використання коштів комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; контролюють фінансування місцевих інноваційних програм за кошти місцевого бюджету через державні інноваційні фінансово-кредитні установи; контролюють діяльність комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ.

Кабінет Міністрів України здійснює державне управління та забезпечує реалізацію державної політики у сфері інноваційної діяльності; готує та подає Верховній Раді України пропозиції щодо пріоритетних напрямів інноваційної діяльності як окрему загальнодержавну програму або в рамках Програми діяльності Кабінету Міністрів України, загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля; здійснює заходи щодо реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; сприяє створенню ефективної інфраструктури у сфері інноваційної діяльності; створює спеціалізовані державні інноваційні фінансово-кредитні установи для фінансової підтримки інноваційних програм і проєктів, затверджує їх статuti чи положення про них, підпорядковує ці установи спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності; готує та подає Верховній Раді України як складову частину проєкту Закону про Державний бюджет України на відповідний рік пропозиції щодо обсягів бюджетних коштів для фінансової підтримки виконання інноваційних проєктів через спеціалізовані державні інноваційні фінансово-кредитні установи; затверджує положення про порядок державної реєстрації інноваційних проєктів і ведення Державного реєстру інноваційних проєктів; інформує Верховну Раду України про виконання інноваційних проєктів, які кредитувалися за кошти Державного бюджету України, і про повернення до бюджету наданих раніше кредитів.

Міністерство освіти і науки України як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності здійснює заходи щодо проведення єдиної науково-технічної та

інноваційної політики; готує і подає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, державних інноваційних програм і необхідних обсягів бюджетних коштів для їх кредитування; координує роботу у сфері інноваційної діяльності інших центральних органів виконавчої влади; визначає свій окремий підрозділ для кваліфікування інноваційних проектів з метою їх державної реєстрації; здійснює державну реєстрацію інноваційних проектів і веде Державний реєстр інноваційних проектів; готує і подає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо створення спеціалізованих державних інноваційних фінансово-кредитних установ для фінансової підтримки інноваційних програм і проектів, розробляє статuti чи положення про ці установи; затверджує порядок формування і використання коштів підпорядкованих йому спеціалізованих державних інноваційних фінансово-кредитних установ і контролює їх діяльність; доручає державним інноваційним фінансово-кредитним установам здійснення конкурсного відбору пріоритетних інноваційних проектів і здійснення фінансової підтримки цих проектів у межах коштів, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік; організовує підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері інноваційної діяльності; здійснює контрольні функції у сфері інноваційної діяльності щодо суб'єктів такої діяльності; центральні органи виконавчої влади: здійснюють підготовку пропозицій щодо реалізації інноваційної політики у відповідній галузі економіки, створюють організаційно-економічні механізми підтримки її реалізації; доручають державним інноваційним фінансово-кредитним установам здійснення конкурсного відбору пріоритетних інноваційних проектів із пріоритетних галузевих напрямів інноваційної діяльності і здійснення фінансової підтримки цих проектів у межах коштів, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік; здійснюють державний контроль у сфері інноваційної діяльності для забезпечення дотримання всіма її суб'єктами вимог законодавства щодо такої діяльності.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації (у межах делегованих їм органами місцевого самоврядування повноважень) відповідно до їх компетенції: розробляють проекти регіональних інноваційних програм і подають їх для затвер-

дження відповідно Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласним і районним радам; вживають заходів щодо виконання регіональних інноваційних програм; сприяють інноваційній діяльності у своєму регіоні і створенню сучасної інфраструктури у цій сфері; залучають підприємства, установи і організації, розташовані на підпорядкованій їм території, за їх згодою, до розв'язання проблем інноваційного розвитку регіонів; доручають державним інноваційним фінансово-кредитним установам (їх регіональним відділенням) проведення конкурсного відбору інноваційних проектів регіональних інноваційних програм і здійснення їх фінансової підтримки у межах коштів, передбачених у бюджеті Автономної Республіки Крим і обласних та районних бюджетах; подають пропозиції спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності стосовно включення інноваційних проектів за регіональними програмами до державних програм і їх фінансування шляхом кредитування із державного бюджету; виконавчі комітети органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції: розробляють проекти місцевих інноваційних програм і подають їх для затвердження відповідним місцевим радам; вживають заходів щодо виконання місцевих інноваційних програм; залучають підприємства, установи і організації, розташовані на підпорядкованій їм території, за їх згодою, до розв'язання проблем інноваційного розвитку населених пунктів; доручають державним інноваційним фінансово-кредитним установам (їх регіональним відділенням) або комунальним інноваційним фінансово-кредитним установам проведення конкурсного відбору інноваційних проектів місцевих інноваційних програм і здійснення фінансової підтримки цих проектів у межах коштів, передбачених у відповідному місцевому бюджеті; готують і подають відповідним місцевим радам пропозиції щодо створення комунальних спеціалізованих інноваційних фінансово-кредитних установ для фінансової підтримки місцевих інноваційних програм; подають пропозиції спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності стосовно включення інноваційних проектів за місцевими програмами до державних програм і їх фінансування шляхом кредитування із державного бюджету через державні інноваційні фінансово-кредитні установи.

Комісія з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів — постійно діючий орган Кабінету Міністрів України, здійснює організаційне та методичне забезпечення роботи із створення і функціонування технологічних парків та інноваційних структур інших типів; розглядає і надає рекомендації щодо формування стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного, галузевого та регіонального рівнів; вносить пропозиції до проектів державних інноваційних програм і щодо необхідних обсягів бюджетних коштів для їх кредитування; розглядає пропозиції щодо державного замовлення на інноваційну продукцію; сприяє організації проведення систематичного моніторингу інноваційного розвитку України, а також виконання інноваційних та інвестиційних проектів; організує проведення експертизи проектів створення технологічних парків та інноваційних структур інших типів, вирішує питання щодо їх державної реєстрації; погоджує пріоритетні напрями діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів; приймає рішення щодо реєстрації інвестиційних та інноваційних проектів технологічних парків та інноваційних структур інших типів; вирішує питання щодо подальшої реалізації інвестиційних та інноваційних проектів технологічних парків та інноваційних структур інших типів за результатами моніторингу їх виконання; готує пропозиції щодо: доцільності надання суб'єктам інноваційної діяльності фінансової підтримки за рахунок коштів державного бюджету; удосконалення системи показників і критеріїв економічної та соціальної ефективності інвестиційних та інноваційних проектів, що виконуються технологічними парками та інноваційними структурами інших типів; удосконалення механізму ведення оперативного бухгалтерського обліку витрат на інвестиційні та інноваційні проекти, запровадження системи контролю та відповідної державної статистичної і бухгалтерської звітності; сприяння реалізації механізму нарахування та цільового використання коштів, що акумулюються на спеціальних рахунках технологічних парків, здійснення контролю за цільовим використанням сировини, матеріалів, устаткування, комплектуючих виробів та інших товарів, що ввозяться технологічними парками в Україну для реалізації інвестиційних та інноваційних проектів.

Таким чином, можна визнати, що всі ці органи опікуються проблемами, що існують в інноваційній сфері.

Інноваційний продукт та інноваційна продукція виробляються в результаті реалізації інноваційного проекту як комплексу документів, що визначає процедуру і набір усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції.

Не вдаючись до поглибленого аналізу правового механізму розробки і реалізації інноваційного проекту, зазначимо лише, що інноваційні рішення повинні мати конкретну форму, вимоги до якої повинні бути чітко визначені. Це, в першу чергу, стосується форми і змісту інноваційного проекту, який являє собою обґрунтування економічної доцільності, обсягу, строків здійснення капітальних вкладень, у тому числі необхідної проектно-кошторисної документації, розробленої відповідно до чинного законодавства і затвердженої в установленому порядку стандартами (нормами і правилами), а також описом практичних дій зі здійснення інвестицій. Таким чином, розробка інноваційного проекту вимагає техніко-економічного обґрунтування інвестицій в інноваційну діяльність (ТЕО). Звідси можна погодитись із тим, що інноваційна цінність — специфічна особливість інноваційних проектів, коли вони розглядаються як об'єкти фінансування¹, оскільки передача технологій та інших результатів інтелектуальної діяльності — це особлива форма залучення прямих інвестицій.

Якщо інноваційний проект належить до одного з пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, затверджених Верховною Радою України, він визнається пріоритетним інноваційним проектом (Порядок формування, експертизи та обговорення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1094)². Інноваційні проекти незалежно від джерел інвестування підлягають обов'язковій державній експертизі

¹ Фархутдинов, И. З. Инвестиционное право [Текст] / И. З. Фархутдинов, В. А. Трапезников. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – С. 137.

² Порядок формування, експертизи та обговорення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності [Текст] : Постанова Каб. Міністрів України від 17.07.2003 № 1094 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 30 (08.08.2003). – Ст. 1536.

з питань додержання екологічних, містобудівних та санітарно-гігієнічних вимог. Окрім того, деякі категорії інноваційних проектів відповідно до чинного законодавства підлягають державній експертизі в повному обсязі. Це стосується таких випадків: інвестування інноваційних проектів за рахунок Державного бюджету України або місцевих бюджетів; виконання інноваційного проекту на замовлення органу державної влади чи органу місцевого самоврядування; у разі прийняття Кабінетом Міністрів України рішення про необхідність експертизи окремих інноваційних проектів, що мають важливе народногосподарське значення. Державна підтримка реалізації інноваційного проекту та передбачені законом пільги можуть надаватися лише за умови його державної реєстрації, яка здійснюється Держінформнауки України (спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності) за ініціативою суб'єкта інноваційної діяльності у порядку, визначеному Постановою Кабінетом Міністрів України від 17.09.2003 № 1474 «Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів»¹. Необхідною умовою занесення проекту до Державного реєстру інноваційних проектів є його кваліфікування.

Для кваліфікування інноваційних проектів Держінформнауки України організує проведення експертизи прийнятих до розгляду інноваційних проектів (виконується за рахунок коштів суб'єктів інноваційної діяльності, які заявляють проекти на державну реєстрацію, відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу»)². Проекти, що визнані за результатами експертизи інноваційними, заносяться Держінформнауки України до Державного реєстру інноваційних проектів, інформація про це публікується в офіційному бюлетені Держінформнауки України, а суб'єкту інноваційної діяльності видається свідоцтво про державну реєстрацію інноваційного проекту (є чинним протягом трьох років від дати його видачі).

¹ Про затвердження Порядку державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів [Текст] : Постанова Каб. Міністрів України від 17.09.2003 № 1474 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 38 (03.10.2003). – Ст. 2031.

² Про наукову та науково-технічну експертизу [Текст] : Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 9. – Ст. 56.

Разом із тим трансформація інтелектуальної власності через інноваційний процес з метою досягнення результату інноваційної діяльності не може не враховувати складові інноваційного процесу, до яких належить не тільки етап інноваційного проектування, а й етап інвестиційної підтримки.

У доктрині усталеною є думка, що зазначені етапи мають однакове спрямування як у цілому, так і окремо по кожній складовій. Із цим слід погодитися, оскільки кінцева стадія інвестиційного проектування, на якій впроваджується інноваційний проект, мовби об'єднується з інвестиційною стадією, коли здійснюється пошук і використання фінансових ресурсів для інвестиційної діяльності.

Основними критеріями, які мають бути покладені в основу класифікації сегментів фінансового ринку, є зміст економіко-правових відносин як суспільного явища на цьому ринку та спосіб реалізації основної функції зазначеного ринку — забезпечення руху фінансових потоків як для перерозподілу фінансових та матеріальних активів у суспільстві, так і постійного обороту грошової маси.

Ми поділяємо підхід тих учених, які вважають, що змістовним та таким, що відповідає суті та обсягу економічних процесів, є підхід, який передбачає існування фондового ринку як складової частини фінансового ринку, поряд з кредитним ринком та валютним ринком¹.

Складовою фінансового ринку є й ринок страхування². І хоча окремі вчені, зокрема В. І. Полухович, вважає, що за допомогою страхування здійснюється перерозподіл коштів у суспільстві, а тому за своїм призначенням страхування є не суто інвестиційною чи фінансовою діяльністю, а є видом цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій)

¹ Шелудько, В. М. Фінансовий ринок [Текст] : навч. посіб. / В. М. Шелудько. – К. : Знання-Прес, 2003. – С. 24; Полухович, В. І. Державне регулювання фондового ринку України: господарсько-правовий механізм [Текст] : монографія / В. І. Полухович. – К. : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2012. – С. 20.

² Мендрул, О. Г. Фондовий ринок: операції з цінними паперами [Текст] : навч. посіб. / О. Г. Мендрул, І. А. Павленко. – К. : КНЕУ, 2000. – С. 9.

та доходів від розміщення коштів цих фондів¹, проте грошові внески у сфері страхування можуть мати ознаки інвестицій (наприклад, пенсійне страхування), але не з метою отримання прибутку, а для досягнення соціального ефекту, що відповідає вимогам ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність». Таким чином, страховий ринок в окремі частині має ознаки ринку інвестицій, виконуючи економічну функцію перерозподілу фінансових активів, і його можна віднести до сегменту фінансового ринку.

Відповідно до діючого законодавства страхові організації в Україні створюються виключно як господарські товариства у формі акціонерних, повних, командитних товариств і товариств із додатковою відповідальністю. Відомо, що господарські товариства — це суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна й участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. Положення, що господарське товариство може діяти у складі одного учасника, до страхових організацій не застосовується, бо відповідно до закону їх учасників повинно бути не менше трьох. Таким чином, законом встановлюється вичерпний перелік тих видів організаційно-правових форм, у яких можуть бути створені страхові організації. Під організаційно-правовою формою в даному випадку розуміється певний тип організації, в якій повинна створюватися і діяти юридична особа того чи іншого виду. Вид організаційно-правової форми юридичної особи — це тип організації, яка має сукупність конкретних ознак, що об'єктивно відрізняють її від інших юридичних осіб однієї організаційно-правової форми. Окрім цього, закон забороняє перетворення будь-якої юридичної особи, яка попередньо займалася іншим видом діяльності, на страхову організацію шляхом внесення змін до її установчих документів.

Для забезпечення фінансової стабільності страхової організації впродовж усього життєвого циклу останньої, починаючи з моменту створення, на рівні закону розроблені відповідні вимоги, а саме до мінімального розміру статутного фонду, до створення страхових резервів, які були б достатніми для майбутніх виплат страхових сум і стра-

¹ Полухович, В. І. Державне регулювання фондового ринку України: господарсько-правовий механізм [Текст] : монографія / В. І. Полухович. — К. : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2012. — С. 21.

хових відшкодувань страхувальникам. Страховикам заборонено перевищувати фактичний запас платоспроможності над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності. Ті ж страховики, які прийняли на себе страхові зобов'язання в обсягах, що перевищують можливість їх виконання за рахунок власних активів, повинні перестраховувати ризик виконання зазначених зобов'язань у перестраховиків.

Якщо для будь-якої юридичної особи етап її створення закінчується державною реєстрацією і саме з цього моменту вона стає правоздатною, то для отримання статусу страхової організації юридичній особі треба: по-перше, отримати ліцензію на проведення конкретного виду страхової діяльності, здійснюючи у майбутньому виключно цей вид діяльності; по-друге, зареєструватися в реєстрі страховиків, а з огляду на те що страхова організація — це ще й фінансова установа, то й у державному реєстрі фінансових установ. При невиконанні зазначених вимог господарське товариство, яке створювалася з метою здійснення страхової діяльності, не зможе надавати страхові послуги, а якщо таке відбудеться, то його діяльність вважатися нелегітимною.

Предметом безпосередньої діяльності страхової організації може бути лише страхування, перестраховування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням і розміщенням страхових резервів. Вважаємо, що це свідчить про їх спеціальну правоздатність, бо якщо будь-яка юридична особа стає правоздатною з моменту державної реєстрації, то виникнення спеціальної правоздатності пов'язано з виконанням додаткових умов, для отримання статусу страхової організації.

Страхові організації можуть для координації своєї діяльності, захисту інтересів своїх членів та здійснення спільних програм утворювати спілки, асоціації та інші об'єднання, які утримуються за рахунок коштів страхових компаній-членів. Одним із видів забезпечення фінансової стабільності страхових організацій у світовій практиці є створення страхового об'єднання у формі страхового пулу (від англ. *pool* — спільний казан), який являє собою добровільне об'єднання страхових організацій, що створюється з метою забезпечення фінансової стабільності страхових операцій на умовах часткової відповідальності членів пулу за виконання зобов'язань за договорами страхування. Серед членів пулу виділяється одна страхова організація, яка приймає ризики на страхування та видає єдиний

страховий поліс від імені всіх учасників пулу, відповідно до їх частки в ньому. На сьогодні в Україні на законодавчому рівні врегульована діяльність тільки Ядерного страхового пулу. Виходячи з чітко визначеної спрямованості утворення таких об'єднань, останнім заборонено займатися страховою діяльністю. Таким чином, зазначені колективні утворення не є організаційно-правовою формою страхових організацій.

Серед суб'єктів інноваційної діяльності виділяють інноваційні структури, що створюються з метою інтенсифікації розроблення, виробництва та впровадження наукоємної конкурентоспроможної продукції із спрямуванням взаємоузгоджених дій наукових організацій, закладів освіти, промислових підприємств та інших суб'єктів на задоволення потреб внутрішнього ринку і нарощування експортного потенціалу країни.

Набуття статусу інноваційної структури, що засвідчується свідоцтвом про її реєстрацію та дає їй право на отримання податкових, валютно-фінансових та інших передбачених законодавством пільг і переваг, відбувається з дотриманням встановленої процедури, першим етапом якої є розробка і затвердження уповноваженим на це органом — Комісією з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів (далі — Комісія) проекту діяльності інноваційної структури, який повинен містити: визначення концепції та цілей функціонування інноваційної структури; визначення основного інноваційного продукту (товару, виду послуг); техніко-економічне обґрунтування; інформацію про учасників інноваційної структури; інформацію про її органи управління та положення про орган управління науково-технічною діяльністю інноваційної структури, погоджене з Держінформнауки України; бізнес-план, який передбачає комплекс підготовчих робіт з розгортання інноваційної структури (проведення необхідної інформаційно-рекламної роботи, залучення коштів заінтересованих українських та іноземних інвесторів, виділення відповідної земельної ділянки тощо), робоче освоєння території, будівництво й оснащення конкретних об'єктів, формування творчих колективів, опрацювання організаційно-економічного механізму функціонування інноваційної структури, створення бізнес-центру, технологічних інкубаторів, інноваційних фондів, навчальних

закладів, консалтингових і страхових фірм тощо, міжнародне співробітництво, виробничу та комерційну діяльність.

Проект діяльності інноваційної структури разом з її статутом або договором про спільну діяльність подаються до Комісії, яка протягом не більш як 90 днів з моменту подання зазначених документів організує проведення їх експертизи і визначає відповідність критеріям діяльності для набуття відповідного статусу (критерії визначаються Комісією, виходячи з вимог забезпечення світового рівня продукції/ послуг, яку мають виробляти ці структури). Комісія готує експертний висновок та пропозиції щодо надання інноваційній структурі відповідного статусу, на підставі якого Держінформнауки України здійснює реєстрацію інноваційної структури та її основного інноваційного продукту шляхом включення її до Державного реєстру інноваційних структур та видачі відповідного свідоцтва встановленого зразка.

Найбільш поширеним різновидом організаційного типу є інноваційне підприємство. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) — підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % його загального обсягу продукції і (або) послуг. Отже, інноваційне підприємство може функціонувати як: інноваційний центр, бізнес-інкубатор, технополіс, технопарк і т. ін.¹

Відповідно до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» технопарк — це юридична особа або група юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проєктів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції (ст. 1)². Техно-

¹ Про інноваційну діяльність [Текст] : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 266.

² Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків [Текст] : Закон України від 16.07.1999 № 991-XIV // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 32 (27.09.1999). – Ст. 57.

парк створюється шляхом підписання юридичними особами договору про спільну діяльність, який реєструється в Міністерстві освіти і науки, молоді і спорту України. Пріоритетні напрями діяльності для кожного з технологічних парків розробляються відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»¹ та затверджуються президією Національної академії наук України та Міністерством освіти і науки, молоді і спорту України.

Однак перелік інноваційних підприємств не є виключним, тим не менш звертає на себе увагу той факт, що в економічній літературі перелік учасників інноваційної діяльності значно ширший. Так, поряд із безпосередніми творцями інновацій, інноваційними фондами, університетами дослідницького типу тощо, до кола учасників належать також так звані бізнес-янгели, менеджери, інжинірингові фірми, венчурні фірми тощо. Скоріш за все, це пояснюється тим, що для економістів правовий статус осіб, організаційно-правова форма колективних утворень, які продукують створення та впровадження інновацій, не має визначального значення. Але як правильно зазначається в правовій літературі, подібний підхід можливо й виправданий з економічної точки зору, але для правового регулювання інноваційних процесів — невірний.

Мабуть тому у відповідності з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів»² інноваційною структурою є юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, що створена відповідно до законодавства (вид А), або група юридичних і фізичних осіб, яка діє на основі договору про спільну діяльність (вид Б), з визначеними галуззю діяльності та типом функціонування, орієнтованим на створення та впровадження наукоємної конкурентоспроможної продукції.

Таким чином, розрізняють інноваційні структури організаційного типу (вид А) та договірної типу (вид Б). Інноваційні структури ор-

¹ Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки [Текст] : Закон України від 11.07.2001 № 2623-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 48. – Ст. 253.

² Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів [Текст] : Постанова Каб. Міністрів України від 22.05.1996 № 549 // Зібр. постанов Уряду України. – 1996. – № 12. – Ст. 340.

ганізаційного типу (виду А) створюються в порядку, встановленому законодавством для відповідних організаційних форм суб'єктів підприємництва (підприємства, господарські товариства, виробничі кооперативи, господарські об'єднання, в тому числі об'єднання підприємств). Інноваційні структури договірного типу (виду Б) створюються шляхом укладення учасниками інноваційної структури договору про спільну діяльність, у якому мають бути зазначені відомості: про склад учасників, напрями інноваційної діяльності, органи управління і порядок прийняття ними рішень, права та обов'язки учасників, порядок фінансування спільної діяльності та розподілу прибутку, прийняття нових учасників інноваційної структури, порядок ліквідації інноваційної структури (припинення дії договору) та розподілу майна між учасниками. Учасниками інноваційної структури можуть бути будь-які підприємства, організації та установи незалежно від форм власності (з урахуванням обмежень, встановлених законодавчими актами), зокрема: науково-дослідні та проектно-конструкторські організації, які працюють за профілем інноваційної структури; навчальні заклади, які працюють за профілем інноваційної структури або спеціалізуються на підготовці та підвищенні кваліфікації фахівців з базових спеціальностей інноваційної структури; виробничі підприємства, які впроваджують результати науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та винаходів; інноваційні фонди, комерційні банки, страхові фірми; суб'єкти підприємницької діяльності, що надають юридичні послуги, послуги в галузі науково-технічної експертизи, менеджменту, маркетингу, транспорту, рекламної, видавничої та інформаційної діяльності.

Відповідно до вказаного Положення юридична особа, що займається науково-технічною діяльністю, розробляє і затверджує проект своєї діяльності, який повинен містити: визначення концепції та цілей функціонування інноваційної структури; визначення основного інноваційного продукту (товару, виду послуг); техніко-економічне обґрунтування; інформацію про учасників інноваційної структури; інформацію про її органи управління та положення про орган управління науково-технічною діяльністю інноваційної структури, погоджене з МОН України; бізнес-план, що передбачає комплекс підготовчих робіт з розгортання інноваційної структури (проведення

необхідної інформаційно-рекламної роботи, залучення коштів зацікавлених українських та іноземних інвесторів, виділення відповідної земельної ділянки тощо), робоче освоєння території, будівництво й оснащення конкретних об'єктів, формування творчих колективів, опрацювання організаційно-економічного механізму функціонування інноваційної структури, створення бізнес-центру, технологічних інкубаторів, інноваційних фондів, навчальних закладів, консалтингових і страхових фірм тощо, міжнародне співробітництво, виробничу та комерційну діяльність.

Таким чином, інноваційна структура (підприємство, організація) — це підприємство, що здійснює інноваційну діяльність, розробляє, впроваджує і реалізує затребувану на ринку, конкурентоспроможну продукцію (товари, роботи, послуги) і володіє таким колом ознак інноваційності: наявність продажу інноваційної продукції; наявність витрат на інновації, в тому числі витрата на дослідження і розробки; використання об'єктів інтелектуальної власності для посилення конкурентних переваг продукції, що випускається.

Будь-яке підприємство може володіти тими чи іншими ознаками інноваційності, але кожна з ознак відображує один або сукупність інноваційних процесів, що перебігають на підприємстві. Причому сполука цих ознак і процесів може бути будь якою, що залежить від безлічі зовнішніх і внутрішніх умов і їх змін. Це лише підкреслює головну мету інноваційної діяльності — ефективне використання ресурсів, підвищення прибутку, зростання обсягів виробництва і продажів затребуваної на ринку продукції.

Світовий досвід показує, що далеко не всі інноваційні ідеї втілюються в життя, а тим більше далеко не всі досягають завершення інвестиційним процесом. Причини: помилки в обґрунтуванні, недостатньо чисті результати експерименту, нестача засобів для розвитку виробництва, і, нарешті, довгі строки інноваційного процесу, які призводять до старіння новації. Все це обумовлює підвищену ризиковість інноваційних проектів, що, звичайно, має наслідком певні особливості процесу їх фінансування. Тому у світовій практиці існує багато різних форм фінансування інноваційних ризикових проектів. Найпростіша з них полягає у безпосередньому перерахуванні коштів від інвестора до виконавця інноваційного проекту, більш складні

передбачають ряд додаткових заходів з метою зниження ризику та розподілу можливих збитків між групою інвесторів.

Проте хоча й допускається прямий зв'язок між інвесторами та виконавцями, в розвинених країнах, у більшості випадків, інвестори ідуть на кооперацію, утворюючи спільний інноваційний венчурний (ризиковий) фонд, від імені якого здійснюються капіталовкладення.

Прийняття Закону України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)» від 15.03.01 № 2299-III передбачало покращення інвестування в інноваційну сферу. Інститут спільного інвестування (ІСІ) — організація, що залучає кошти інвесторів з метою їхнього подальшого вкладення в цінні папери, корпоративні права, нерухомість та інші активи. На сьогодні цей Закон втратив чинність і діє Закон України «Про інститути спільного інвестування»¹ від 05.07.2012.

До інститутів спільного інвестування належать корпоративний інвестиційний фонд та пайовий інвестиційний фонд, суть роботи яких полягає в тому, що шляхом емісії та продажу цінних паперів фонд здійснює поєднання ресурсів безлічі дрібних інвесторів. Об'єднані ресурси інвестуються в цінні папери, об'єкти нерухомості, валюту та інші активи, що не суперечать вимогам законодавства.

Діяльність із спільного інвестування здійснюється після внесення ІСІ до реєстру ІСІ та отримання свідоцтва про його внесення до такого реєстру. Реєстрації інститутів суспільного інвестування та видача свідоцтва проводиться Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Існує низка вимог щодо складу та структури активів інститутів спільного інвестування, що пов'язано із забезпеченням їх ліквідності та надійності, а також максимального унеможливлення різного роду зловживань. Так, активи ІСІ не можуть включати: цінні папери, випущені компанією з управління активами, зберігачем, реєстратором та аудитором цього ІСІ та їх (його, її) пов'язаними особами; цінні папери іноземних держав та іноземних юридичних осіб, не допущені до торгів на одній з провідних іноземних бірж чи торговельно-інформаційних систем, перелік яких визначається ДКЦП та ФР (не засто-

¹ Про інститути спільного інвестування [Текст] : Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 29. – Ст. 337.

совуються до венчурних фондів); цінні папери інших ІСІ; векселі та ощадні (депозитні) сертифікати на суму більш як 10 % вартості активів ІСІ, якщо інше не встановлено нормативно-правовими актами ДКЦП та ФР (не застосовуються до венчурних фондів); похідні (деривативи), товаророзпорядчі цінні папери, заставні, якщо інше не встановлено нормативно-правовими актами ДКЦП та ФР (не застосовуються до венчурних фондів); сертифікати фондів операцій з нерухомістю (сертифікати ФОН) (застосовуються до венчурних фондів); приватизаційні цінні папери; договори про участь у фонді фінансування будівництва (ФФБ).

При інвестуванні через ІСІ можна вийти з одного проекту й увійти в інший без будь-яких податкових втрат, та заощаджувати за обігом 25 %. Інвестування через ІСІ дає можливість продавати одні акції і купувати інші від імені фонду, без податкових втрат, оскільки операції заміни в інвестиційному портфелі не обкладаються податком на прибуток.

Серед функцій, що повинні виконувати інститути спільного інвестування в інноваційній сфері, можна з огляду на досвід функціонування їх за кордоном було б виділити посередницьку функцію, оскільки ІСІ поєднує інвесторів, які мають потребу у здійсненні капіталовкладень та господарюючих суб'єктів, які потребують залучення необхідних їм коштів; а також зниження рівня ризиків інвестиційної діяльності. Однак цього не відбулося, оскільки переважна більшість вітчизняних венчурних ІСІ виконує дві стратегічні функції: збереження активів та оптимізацію оподаткування. Тому слід погодитися з тими вченими, зокрема, О. Бутнік-Сіверським, які пропонують створити якісно нову модель венчурного ІСІ, що дозволить Україні вирішити проблеми соціально-економічного розвитку, «підняти» вітчизняну науку, залучити інвестиції¹.

В останні десятиріччя можливість швидкого зростання компаній у галузях високих технологій привертає увагу фінансистів, які прагнуть отримання прибутку з утворення нових корпорацій. На початку ХХ ст.

¹ Інноваційна інфраструктура в контексті національної інноваційної системи (економіко-правові проблеми) : монографія / О. П. Орлюк, О. Б. Бутнік-Сіверський, С. Ф. Ревуцький, В. І. Нежиборець, Г. О. Андрощук ; ред. О. Б. Бутнік-Сіверський ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ інтелект. власності. – К. : НДІ ІВ НАПрНУ, 2011. – 413 с.

такі установи було прийнято називати німецьким словом «Грюндери». У наші дні вкладення капіталу в нові компанії називають «ризиковими», або за англійською термінологією, венчурними. Навіть сама назва зайвий раз доводить, що ризик — це те, що завжди супроводжує будь-яке нововведення. Природно, що перша проблема, яка постає перед організацією, яка вирішила зайнятися інноваційною діяльністю, це: як мінімізувати ризик втрати вкладеного капіталу в разі невдачі інноваційного проекту. Вирішення цієї задачі лежить саме в площині використання малих організаційних форм інноваційних підприємств. Дійсно, чим менше фірма, тим їй простіше освоювати ту чи іншу новинку. Малий бізнес відрізняється високою гнучкістю і рухливістю і може дозволити собі розробку будь-якого, навіть найбільш революційного нововведення. І найголовніше — втрати в разі невдачі, порівняно з великими компаніями, невеликі. Тому в інноваційній діяльності провідна роль належить малому і середньому бізнесу.

Передумовами ведення венчурного підприємництва та заснування у цій сфері юридичної особи є наявність: ідеї нововведення (нового продукту, технології, послуги); суспільної необхідності в даній інновації; підприємця, який на основі нововведення бажає заснувати венчурне підприємство; трудового колективу (персоналу), який за своєю кваліфікацією спроможний виконувати науково-технічну діяльність; «ризикового» капіталу для фінансування підприємства.

Венчурне підприємництво має численні форми, серед яких: незалежні, частіше малі, інноваційні підприємства з використанням капіталу інвестиційних фондів; підприємства, що впроваджують інновації, організовані на пайових засадах промисловими корпораціями, так звані зовнішні фонди корпорацій; внутрішні венчурні відділи корпорацій, основою яких є виділення підприємницької групи як самостійного венчурного підрозділу.

Таким чином, венчурний бізнес стає ще одним способом перерозподілу фінансових ресурсів у масштабах економіки завдяки певним перевагам — оперативності, відсутності лобіювання і суб'єктивістських підходів у розподілі фінансових ресурсів.

Фонди венчурного капіталу не лише інвестують, але й підтримують розвиток компаній із високим потенціалом зростання на ранніх стадіях розвитку, створюючи робочі місця для висококваліфіковано-

го персоналу у нових інноваційних сферах, де інші фінансові інструменти важкодоступні. Фонди більш пізніх стадій розвитку інноваційного процесу сприяють передачі прав власності існуючих компаній, допомагають малим компаніям вирости у великі, а також здійснюють інвестиції в життєздатні підприємства, які є відділеннями (spin-out) уже існуючих компаній, сприяючи диверсифікованості й освоєнню нових ринкових ніш.

Фонди венчурного капіталу забезпечують досягнення довгострокових результатів завдяки використанню більш чіткого стратегічного бачення з більш точним і сфокусованим операційним контролем. Вони є важливими агентами економічного розвитку, що забезпечують високий рівень корпоративного управління, систему стандартів і професіоналізм у приватному бізнесі¹.

Венчурна індустрія не існує «окремо» сама по собі. Вона глибоко інтегрована в фінансове середовище, промислово-виробничий сектор, національну інноваційну систему, залежить від нормативно-правового поля, рівня культури корпоративного управління і підприємницької активності. Створення сприятливого підприємницького клімату та зниження рівня «ворожості» до бізнесу — ось одне з основних завдань держави.

Основним джерелом інвестицій для ведення венчурного підприємства став венчурний капітал, тобто акціонерний капітал, що надається професіональним фірмам, які інвестують з одночасним управлінням у приватні підприємства на стадії їх початкового розвитку, розширення і трансформацій. Головними його складовими виступають не державні кошти, а вільні фінансові заощадження великих компаній, пенсійних фондів, страхових компаній та інших комерційних організацій, для яких державою було встановлено податкові, фінансові та інші пільги, котрі, у свою чергу, стимулюють надання коштів юридичним особам у сфері венчурного підприємництва.

Переважає більшість вітчизняних венчурних ІСІ виконує дві стратегічні функції: збереження активів та оптимізацію оподаткування. Первинно ІСІ — «зберігач активів» консолідує різноманітні акти-

¹ Правовая среда венчурной деятельности в РФ [Електронний ресурс] // Російська асоціація прямого і венчурного інвестування. – М., 2009. – С. 5–6. – Режим доступу: http://www.allventure.ru/lib/23/#replies_page1.

ви у своєму складі. Згодом відбувається процес реструктуризації активів з метою оптимізації управлінської структури. У свою чергу, діяльність «ІСІ — оптимізаторів оподаткування» обумовлена сприятливим режимом оподаткування операцій зі спільного інвестування.

Вітчизняні венчурні ІСІ виступають переважно механізмом оптимізації оподаткування. У зв'язку з цим правники вважають актуальним створення якісно нової моделі венчурного ІСІ, що дозволить вирішити проблеми соціально-економічного розвитку, «підняти» вітчизняну науку, залучити інвестиції. І законодавчим підґрунтям для цього має стати чинне законодавство за умови внесення до нього концептуально нових змін.

У літературі зазначається, що без відповідних змін на рівні законодавства переважна більшість інноваційних проектів в Україні буде продовжувати здійснюватись за допомогою венчурних фондів в іноземних юрисдикціях. На думку експертів, найбільш відповідною для реєстрації венчурного фонду формою є англо-американська Limited Partnership (LP, обмежене партнерство, командитне товариство) або еквівалентна їй форма в інших юрисдикціях, у тому числі в континентальній Європі. Одна з основних причин реєстрації за кордоном значної кількості фондів прямих і венчурних інвестицій — наявність уже готової та добре відпрацьованої юридичної конструкції, типу LP. Інша причина полягає в уникненні подвійного оподаткування доходів від діяльності венчурного фонду. Разом з тим вважається, що законодавство Франції і Великої Британії досить розвинене для створення власних венчурних компаній.

Разом із тим венчурні структури все ж не є тим універсальним механізмом, який забезпечує повне фінансування створення інноваційного продукту і в більшості своїй спрямовані не на кінцеву стадію — впровадження інноваційного продукту, а на стадію створення дослідного зразка продукції.

Інвестиційні фонди у всіх розвинених країнах світу займають стабільне місце серед фінансово-кредитних установ і колективних інвесторів. Це пояснюється цілою низкою причин, серед яких можна виділити такі: розвиненість економіки цих країн; передбачуваність економічного курсу; наявність вільних грошових коштів у населення, і, звичайно ж, апробована система роботи цих інститутів.

Серед різних моделей інноваційних фондів можна виділити інноваційні фонди неприбуткового, некомерційного типу. Їх засновниками, як правило, виступають організації, які володіють коштами для проведення вкрай потрібних їм досліджень та розробок, але, не ризикуючи проводити ці дослідження власними силами, створюють за рахунок цих коштів спеціальний суспільний інноваційний фонд. Засновники фонду передають йому свої кошти з правом володіння, використання та розпорядження ними для вирішення проблем, актуальних для засновників та суспільства в цілому.

Створений інноваційний фонд за рахунок цих коштів залучає до розв'язання поставлених задач широке коло спеціалістів різного профілю, стимулює їх до детального вивчення суті проблем, пошуку нетрадиційних шляхів їх вирішення, проводить конкурси серед запропонованих рішень. Фонд організовує компетентний консультативно-експертний відбір кращих з них, виділяє необхідні грошові субсидії та передає їх у розпорядження спеціалістів, що реалізують вибрані рішення.

До освоєння ефектів приєднуються засновники інноваційного фонду, який надає їм право участі в реалізації найбільш вигідних для них рішень. Як показує практика, засновники без допомоги фонду не в змозі прийти до подібних рішень самостійно, раціонально здійснювати їх та використати весь їх корисний для суспільства потенціал. Акумулюючи грошові кошти засновників і розпоряджаючись ними незалежно від них, такі інноваційні фонди виявляються спроможними створювати і розвивати якісно нові виробничі сили науки і техніки в порівнянні з тими, якими володіють їх засновники самі по собі.

Таким чином, висока соціально-економічна ефективність інноваційних фондів некомерційного, неприбуткового типу обумовлюється специфічною колективною формою власності на грошові ресурси суспільного інноваційного процесу, і перш за все — відносинами відчуження-привласнення грошей як важеля реалізації різноманітних соціальних, економічних та технологічних нововведень.

Неприбуткові, некомерційні фонди охоплюють усі фази інноваційного процесу. Вони поступово і поетапно утворюються, починаючи з фундаментальних наукових проробок найважливіших суспіль-

них проблем і закінчуючи використанням кінцевими споживачами нововведень, що практично вирішують ці проблеми.

Об'єднуючи грошові кошти, які належать багатьом незалежним один від одного засновникам і користувачам, фонди застосовують стимулювання широкого кола незалежних один від одного спеціалістів різного профілю до дій, орієнтованих на вирішення поставленої проблеми.

Перша група стимулів полягає в тому, що, окреслюючи перед усіма спеціалістами коло проблем, запрошуючи їх узяти участь у розробці (при цьому гарантуючи їм турботливе та уважне ставлення до їх суб'єктивних думок та пропозицій) інноваційні фонди надають цим спеціалістам альтернативу їх рутинній буденній роботі в традиційних закладах. Ця альтернатива вирізняється плюралізмом думок спеціалістів, рівноправністю і свободою їх спілкування і, як наслідок, взаємним збагаченням професійними знаннями при комплексній і компетентній консультативно-експертній розробці великої кількості конкретних пропозицій, а також демократичним характером вибору і прийняття відповідальних рішень.

Другу групу стимулів представляють грошові субсидії, що присуджуються фондами кращим проблемно-цільовим проектам. Розмір субсидій вимірюється вартістю їх реалізації, а сама субсидія видається в повне, незалежне від фондів, їх засновників та ні від кого взагалі, розпорядження авторів і безпосередніх виконавців проектів. Виконавцям також надається право привласнення коштів, що заощаджуються ними за рахунок раціонального використання при високоякісному виконанні проектів.

Третю групу стимулів, що застосовують інноваційні фонди, складають гарантії на відрахування частки прибутку авторам та виконавцям проблемно-цільових проектів і програм, коли їх результати починають використовуватись у промисловості та приносити великі доходи їм та масовим споживачам нової наукомісткої продукції. Можливість отримання частки прибутку спонукає спеціалістів піклуватись про максимізацію всього прибутку, який промисловим підприємствам забезпечують відповідні проблемні орієнтовані проекти.

Інноваційні фонди комерційного типу, як правило, мають статус обмеженого фінансового партнерства. Його учасники (починаючи

приватними особами і закінчуючи великими корпораціями) отримують прибутки і несуть збитки пропорційно первісно внесеному капіталу.

Кошти з таких фондів можуть виділятися як на зворотній основі у вигляді пільгових кредитів, так і безповоротно. Основою для виділення коштів, як правило, є конкурс.

Виконавцями проекту можуть бути як венчурні (ризикові) малі або середні фірми, так і спеціально створені колективи спеціалістів.

Рішення про надання кредиту часто базується на висновку аудиторської фірми щодо конкурентоспроможності та ефективності запропонованого до фінансування проекту.

У випадку провалу проекту, що реалізується, або окремих його складових, можуть вживатись такі заходи. Колектив, який отримав кредит, повертає його з урахуванням індексації, незважаючи на неможливість продажу роботи, яка виконувалась за договором. Підприємство, не спроможне повернути гроші та заплатити за користуванням кредитом, на підставі висновку аудиторської фірми оголошується банкрутом з усіма наслідками, а саме — зміна керівництва та розгляд питання про його перепрофілювання.

По відношенню до колективу експертів, які рекомендували до фінансування проект, що не отримав закінчення з їхньої вини, надалі повинна діяти заборона на участь у підготовці експертних проектів. Реалізація цього заходу можлива через обов'язкову розсилку інноваційним фондом аудиторським фірмам, які мають ліцензію на аудит, переліку експертів, що працюють над таким проектом.

Як показує практика розвинених країн, фінансування інноваційних проектів через мережу інноваційних фондів є досить ефективним, перш за все через гнучкість такої системи, що дозволяє об'єднувати кошти багатьох різних інвесторів та зусилля багатьох спеціалістів для вирішення поставлених задач.

Кооперація інвесторів, що фінансують інноваційні проекти, не тільки дає можливість накопичити достатні ресурси, але й передбачає розподіл ризику та, відповідно, можливих збитків між ними.

До колективних інвесторів, які є складовими фінансового ринку України разом з страховими компаніями, недержавними пенсійними

фондами, кредитними союзами, товариствами взаємного страхування, належать і інвестиційні фонди¹.

У різних державах діють спеціальні закони про інвестиційні фонди. Так, у Німеччині діє Закон про інвестиційні компанії 1957 р. з останніми внесеними до Закону змінами від 1 квітня 1998 р. Для здійснення інвестування іноземного капіталу був прийнятий спеціальний закон про розміщення іноземних інвестиційних паперів, акцій, коротка назва якого — Закон про іноземні інвестиції.

Предметом регулювання інвестиційного законодавства є інвестиційні компанії, а також відкриті пайові інвестиційні фонди, організації, створювані без права створення юридичної особи й акумулюють грошові кошти відповідно до договору, що укладається інвестором з інвестиційною компанією. Активи створеного фонду належать інвесторам на праві спільної власності.

Важливу роль у регулюванні інвестиційних фондів у Німеччині грає імплементація в національне законодавство Директиви Ради ЄС від 20.12.1985 № 85/611/ЕЕС «Про координацію законодавства і правових актів і адміністративних розпоряджень», що стосуються підприємств (схем) для колективного інвестування в емісійні цінні папери (143). Директива застосовується до всіх інвестиційних фондів, які вкладають свої кошти в цінні папери. Вона не застосовується до фондів, які формують свої активи з об'єктів нерухомості, інструментів грошового ринку, а також до інших фондів, наприклад до фондів, що мають змішані активи.

Таким чином, законодавство Німеччини виділяє два типи інвестиційних фондів: UCITS (Undertakings for Collective Investment in Transferable securities) та NON-UCITS. Перші належать до фондів, регульованим законодавством ЄС (UCITS), другі — всі інші фонди (NON-UCITS).

У Франції інвестиційні фонди є предметом регулювання Книги четвертої Валютно-фінансового кодексу (Code Monetaire et Financier). Валютно-фінансовий кодекс являє собою приклад систематизації за-

¹ Під колективними інвесторами слід розуміти фінансові інститути, які залучають кошти великої кількості інвесторів для об'єднання їх у єдиний грошовий пул із наступним розміщенням на ринку цінних паперів і (або) інвестуванням в об'єкти нерухомості // Финансово-эконом. слов. – М. : Инфра-М, 1997. – С. 368–369.

конодавства, що регулює певне коло відносин. Список нормативних актів, підданих систематизації, був опублікований у Декреті № 2005-1007. У Книзі Четвертій Валютно-фінансового кодексу, що має назву «Інструменти колективного інвестування», містяться два розділи: титул перший називається «Схеми колективного інвестування», титул другий — «Інші організації колективного фінансування». Інвестиційні фонди регулюються положеннями титулу першого Валютно-фінансового кодексу. Поняття «інвестиційний фонд», таким чином, використовується як синонім поняття «схема колективного інвестування».

У відповідності до ст. 411-2 Валютно-фінансового кодексу під схемою колективного інвестування розуміється відкритий інвестиційний пайовий фонд, що відповідає французькому «Societe d'investissement A capital variables», або SICAV. До інвестиційних фондів належать також «звичайні фонди», або «Fonds commune de placements», скорочено — FCP. Головною дійовою особою в цьому фонді є пайовик — тримач паїв: units, якщо мова йде про звичайні фонди FCP; або акцій, що випускаються SICAV. Управління фондом у SICAV може бути делеговане керуючій компанії. Якщо управління фондом здійснює саме суспільство (Socete) — SICAV, то воно повинно відповідати вимогам, що пред'являються ст. 214-17 Валютно-фінансового кодексу і виконувати ті ж обов'язки, які виконує будь-яка інша компанія, що управляє.

Згідно зі ст. 411-10 Валютно-фінансового кодексу інвестиційний фонд може створюватися на основі дозволу, що видається відповідно до вимог Директиви Ради ЄС від 20.12.1985 № 611. У цьому випадку визнається, що створений інвестиційний фонд відповідає інвестиційним фондам (UCITS), відповідальним гармонізованим вимогам, існуючим для інвестиційних фондів у ЄС. Такий інвестиційний фонд не може бути перетворений в інший інвестиційний фонд, який не відповідає вимогам Директиви. Таким чином, у Франції існують два різновиди інвестиційних фондів: одна діє в рамках режиму ЄС, а інша — у рамках режиму, визначеного національними законами.

У Великій Британії інвестиційні фонди регулюються ч. XVII Закону про фінансові послуги та фінансові ринки 2000¹.

¹ Докладніше про це див.: Доронина, Н. Г. Международное частное право и инвестиции [Текст] : науч.-практ. исслед. / Н. Г. Доронина, Н. Г. Семилютина. – М. : Юрид. фирма «Контракт» ; Волтерс Клувер, 2011. – 163 с.

Під інвестиційними фондами, які відповідають поняттю «схема колективного інвестування», розуміються будь-якого виду організаційні дії, здійснювані щодо майна, включаючи грошові кошти, з метою забезпечити можливість будь-якій особі, що бере участь у цих діях, одержувати доходи в результаті придбання, володіння, управління чи розпорядження майном.

З викладеного можна зробити такі висновки.

1. Формування інноваційної системи України включає не тільки розробку законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері інновацій, а й побудову економічних, правових і організаційних механізмів, які б дозволили реалізувати інноваційні продукти. Серед цих механізмів важливе місце посідає ефективна і доцільна інвестиційна підтримка реалізації інноваційної продукції.

2. Учасниками інноваційних відносин є: а) суб'єкти інноваційної діяльності — фізичні та/або юридичні особи — як резиденти, так і нерезиденти, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних технологій; б) органи державного регулювання (організації), наділені управлінсько-контрольними повноваженнями у сфері інноваційної діяльності; в) особи, що належать до інноваційної інфраструктури; г) споживачі інноваційної продукції.

3. Основними джерелами фінансування інноваційної структури в Україні є: вклади учасників; бюджетне фінансування за умови виконання державного замовлення; кредити банків; інвестиції, в тому числі іноземні; прибуток від підприємницької діяльності інноваційної структури; випуск в обіг цінних паперів. Державне фінансування досліджень і розробок повинно бути автоматично прив'язано до галузей і секторів економіки, які згодом можуть впровадити отримані інновації, оскільки без забезпечення адресного характеру інновацій існує ймовірність, що вони залишаться незатребуваними, а відсутність потенційного споживача інновацій означає, що їх нікому буде впроваджувати.

4. Інноваційний продукт та інноваційна продукція виробляються в результаті реалізації інноваційного проекту як комплексу документів, що визначає процедуру і набір усіх необхідних заходів (у тому

числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції.

5. Трансформація інтелектуальної власності через інноваційний процес із метою досягнення результату інноваційної діяльності не може не враховувати складові інноваційного процесу в цілому, до яких належить як етап інноваційного проектування, так і етап інвестиційної підтримки.

6. Страховий ринок в окремій частині має ознаки ринку інвестицій, виконуючи економічну функцію перерозподілу фінансових активів.

7. Серед суб'єктів інноваційної діяльності виділяють інноваційні структури. Інноваційна структура (підприємство, організація) — це підприємство, що здійснює інноваційну діяльність, розробляє, впроваджує і реалізує затребувану на ринку, конкурентоспроможну продукцію (товари, роботи, послуги) і володіє таким колом ознак інноваційності: наявність продажу інноваційної продукції; наявність витрат на інновації, в тому числі витрата на дослідження і розробки; використання об'єктів інтелектуальної власності для посилення конкурентних переваг продукції, що випускається.

8. Розрізняють інноваційні структури організаційного типу та договірної типу. Інноваційні структури організаційного типу створюються в порядку, встановленому законодавством для відповідних організаційних форм суб'єктів підприємництва (підприємства, господарські товариства, виробничі кооперативи, господарські об'єднання, в тому числі об'єднання підприємств), інноваційні структури договірної типу створюються шляхом укладення учасниками інноваційної структури договору про спільну діяльність.

9. Найбільш поширеним різновидом інноваційної структури є інноваційне підприємство, яке може функціонувати як інноваційний центр, бізнес-інкубатор, технополіс, технопарк і т. ін., однак цей перелік не є виключним. Інноваційне підприємство (об'єднання підприємств) — підприємство, що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % його загального обсягу продукції і (або) послуг.

10. Світовий досвід показує, що далеко не всі інноваційні ідеї втілюються в життя, а тим більше далеко не всі досягають завершен-

ня інвестиційним процесом, тому у світовій практиці існує багато різних форм фінансування інноваційних ризикових проєктів, зокрема створення інноваційного венчурного (ризикового) фонду.

11. До інститутів спільного інвестування в Україні належать корпоративний інвестиційний фонд та пайовий інвестиційний фонд, сутність роботи яких полягає в тому, що шляхом емісії та продажу цінних паперів фонд здійснює поєднання ресурсів безлічі дрібних інвесторів. Об'єднані ресурси інвестуються в цінні папери, об'єкти нерухомості, валюту та інші активи. Вони разом із страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами, кредитними союзами, товариствами взаємного страхування належать до колективних інвесторів, які є складовими фінансового ринку України.

3.3. Інноваційна політика держави на фармацевтичному ринку

Для безперешкодного входження України до світового економічного простору необхідним стає завдання щодо формування інноваційної моделі економіки, підвищення ефективності структури виробництва за рахунок зростання частки високотехнологічних галузей, забезпечення кардинальних змін у міжнародній спеціалізації в сучасних динамічних умовах інтернаціоналізації виробництва. Сутністю інноваційної моделі розвитку економіки, яка стала панівною доктриною економічного зростання в економічно і технологічно розвинутих країнах світу, а також країнах із позитивною динамікою техно економічних змін, є широкомасштабне введення в господарський обіг через інноваційні процеси таких продуктів інтелектуальної праці, як передові технології науково-технічні розробки та інші об'єкти прав інтелектуальної власності науково-технічної сфери, а також запровадження ефективних організаційно-управлінських рішень з метою їх комерціалізації або отримання соціально-економічного ефекту.

І хоча інноваційність як феномен соціально-економічного життя має багато різноманітних проявів, вона також пов'язана з різними факторами, регулятивними нюансами, стимулами економічного та